

# Gedragenheidsstudie en conceptuele verduidelijking van het 'registreren van competenties'.

## Management summary - oktober 2023

**SITUERING:** Het project 'registratie van competenties' werd opgestart bij AHOVOKS in het kader van het programma Edusprong binnen het relanceplan Vlaamse Veerkracht. De gedragenheidsstudie is onderdeel van dit project.

# Inhoud

I.	INLEIDING.....	1
II.	METHODE.....	1
III.	CONCLUSIES .....	1
	DEFINITIE EN FORMULERING VAN COMPETENTIES.....	2
	DOEL EN NUT VAN HET REGISTREREN VAN COMPETENTIES.....	2
	EVALUATIE OP BASIS VAN COMPETENTIES .....	3
	SCENARIO VOOR DE IMPLEMENTATIE VAN COMPETENTIEREGISTRATIE.....	3
	TOP-DOWN VERSUS BOTTOM-UP REGISTRATIE.....	3
	BELEIDSAANPASSINGEN .....	4
IV.	AANBEVELINGEN.....	4
	DEFINITIE EN FORMULERING VAN COMPETENTIES.....	5
	BIJKOMEND ONDERZOEK EN EXPLORATIE.....	5

# I. Inleiding

In het kader van Levenslang Leren werd recent het concept ‘microcredentials’ geïntroduceerd. Volgens de Europese definitie *“Certificeren microcredentials de leerresultaten van kleine leerervaringen, zoals een korte cursus of opleiding. Het is een flexibele en gerichte manier om mensen te helpen de nodige kennis, vaardigheden en competenties te ontwikkelen voor hun persoonlijke en professionele ontwikkeling.”*

Ook binnen het volwassenenonderwijs speelt het certificeren van kleine gehelen een essentiële rol. Om een zicht te krijgen op het draagvlak en de noodzaak van het registreren van competenties werd begin februari 2023, in opdracht van AHOVOKS, een gedragenheidsstudie opgestart bij alle belanghebbenden.

## II. Methode

Door middel van documentanalyse, verkennende interviews en focusgroepen met belanghebbenden en experts werd getracht een antwoord te formuleren op de gedragenheidsvraag.

Er werden vijf online focusgroepen georganiseerd met leden van de verschillende actoren en kernpartners. De eerste drie focusgroepen werden samengesteld op basis van drie niveaus: beleidsmatig, operationeel/administratief en structureel-technisch niveau. Tijdens een vierde focusgroep werd dieper ingegaan op een aantal belangrijke aspecten die beperkter aan bod kwamen bij de eerste drie focusgroepen. Een vijfde focusgroep was volledig gericht op vertegenwoordigers van de verschillende softwareleveranciers van scholensoftware voor de CVO's

Bij de focusgroepen werden stellingen of scenario's voorgelegd rond diverse aspecten van het registreren van competenties. In wat volgt worden de voornaamste conclusies uit de focusgroepen besproken.

## III. Conclusies

De algemene bevinding is dat alle betrokken partijen **gunstig** staan t.o.v. het idee om competenties centraal te registreren, meer zelfs, zowel vanuit het onderwijsveld als vanuit de arbeidsmarkt is men in zekere mate vragende partij om competenties steeds meer te integreren in de dagdagelijkse werking. Voor het onderwijsveld heeft het registreren van competenties vooral voordelen omdat het transparantie creëert in leertrajecten voor zowel cursisten als de onderwijsaanbieder en de onderwijsadministratie. Voor de arbeidsmarkt heeft het registreren van competenties vooral voordelen om competenties beter te kunnen inzetten bij de selectie van geschikte kandidaten.

Daarbij worden echter een aantal belangrijke **randvoorwaarden** geplaatst. Deze randvoorwaarden hebben geen invloed op de gedragenheid of de wens om competenties centraal te registreren, maar zijn eerder bedoeld als maatstaven waarmee men rekening dient te houden om de implementatie van de registratie van competenties op gestructureerde, uniforme en zinvolle wijze te laten verlopen. Hierna wordt verder ingegaan op deze randvoorwaarden.

## DEFINITIE EN FORMULERING VAN COMPETENTIES

De decretale definitie<sup>1</sup> wordt voornamelijk in een onderwijscontext gebruikt als breed referentiekader bij het formuleren van competenties. Daarbij is het niet altijd duidelijk of de definitie met de verwijzing naar maatschappelijke activiteiten ook betrekking heeft op beroepsvaardigheden. Er is nood aan duidelijke en uniforme richtlijnen die aangeven waaraan de formulering van een bepaalde competentie moet voldoen. Bij de formulering van competenties dient rekening gehouden te worden met

- De context en het referentiekader waarbinnen de competentie wordt opgesteld: gaat het om een beroepsspecifieke competentie dan wel een algemeen vormende competentie?
- De eventuele houdbaarheid van de competentie
- De aansluiting bij andere competenties uit andere opleidingsonderdelen

## DOEL EN NUT VAN HET REGISTREREN VAN COMPETENTIES

Bij de bespreking in de focusgroepen kwam naar voor dat het registreren van competenties meerdere doelen heeft:

- Het vergroot de aansluiting bij de arbeidsmarkt zodat kandidaten sneller een gepast werk vinden die aansluit bij hun vaardigheden
- Het creëert transparantie in leerpaden Het bevordert maatschappelijke inclusie
- Het erkent eerdere leerervaringen
- Het zet cursisten aan zich te herscholen of vaardigheden verder te ontwikkelen
- Het moedigt persoonlijke ontwikkeling en levenslang leren aan
- Het bevordert het competentiedenken in sterke mate

Deze doelen sluiten ook perfect aan bij de doelstellingen die de Europese commissie heeft met het registreren van microcredentials te integreren in nationale kwalificatiesystemen<sup>2</sup>.

Het nut van het registreren van competenties varieert afhankelijk van de interpretatie en de context waarin competenties worden gebruikt. Voor individuele cursisten draagt het bij aan het plannen van hun verdere studietraject. Er bestaat echter twijfel of het registreren van individuele competenties voldoende is voor de arbeidsmarkt of dat de bundeling tot een zinvol geheel noodzakelijk is. Voor de arbeidsmarkt lijkt het daarom waardevoller om beroepsspecifieke competenties te registreren, terwijl algemeen vormende competenties voor het onderwijsveld ook zinvol zijn.

---

<sup>1</sup> Decreet VKS: 6<sup>o</sup> competentie: de bekwaamheid om kennis, vaardigheden en attitudes in het handelen geïntegreerd aan te wenden voor maatschappelijke activiteiten. In het hoger onderwijs worden competenties domein specifieke leerresultaten genoemd.

<sup>2</sup> "Microcredentials for labour market education and training: microcredentials and evolving qualifications systems" [https://www.cedefop.europa.eu/files/5589\\_en.pdf](https://www.cedefop.europa.eu/files/5589_en.pdf)

## EVALUATIE OP BASIS VAN COMPETENTIES

Competentiegerichte evaluatie wordt steeds meer geïntegreerd in het onderwijs. Daarbij is het belangrijk dat onderwijsinstellingen de vrijheid blijven behouden in hun evaluatiebeleid. Het registreren van competenties mag er bijgevolg niet voor zorgen dat onderwijsinstellingen het evaluatiebeleid moeten aanpassen naar een uniform evaluatiesysteem. De evaluatie gebeurt voornamelijk op basis van de leerplancompetenties uit de leerplannen. De evaluatie en de registratie gebeurt echter niet centraal en is vaak een omslachtig administratief proces in Excel lijsten of eenvoudigweg op papier. Er is dus nood aan één centraal en uniform systeem waarin competenties kunnen worden geregistreerd en geëvalueerd.

## SCENARIO VOOR DE IMPLEMENTATIE VAN COMPETENTIEREGISTRATIE

Een gefaseerde benadering voor de implementatie van het registreren van competenties is noodzakelijk. De vraag is dan ook welk scenario en welke fasering daarbij gehanteerd kan worden. Tijdens de focusgroepen werden verschillende gefaseerde benaderingen voorgelegd. Het scenario gefaseerd o.b.v. referentiekader biedt het meeste voordelen in vergelijking met de andere scenario's. Het is daarbij een logische keuze om in een eerste fase van start te gaan met het VKS-referentiekader omdat dit gebaseerd is op beroepskwalificaties die reeds in de kwalificatiedatabank zijn opgenomen. Een gevolg van deze keuze is echter dat er zich meerdere opleidingsaanbieders bevinden in het VKS-referentiekader, waardoor dit scenario nog een extra gelaagdheid in fasering naar opleidingsverstreker (bv. SVWO, EVC, GKK,...) vraagt.

Een andere voorwaarde voor dit scenario is dat er noodzakelijk een vertaalslag moet gebeuren tussen beroepscompetenties naar trajectcompetenties omdat docenten veelal gewend zijn om te werken met de laatste.

Om deze vertaalslag mogelijk te maken is een centrale databank op overheidsniveau nodig die enerzijds in de inhoudelijke concordantie voorziet tussen beroepscompetenties en trajectcompetenties (cf. trajectendatabank) en anderzijds in de data-technische vertaalslag na registratie voorziet.

## TOP-DOWN VERSUS BOTTOM-UP REGISTRATIE

Bottom-up registratie, waarbij wordt vertrokken vanuit de competentie kan aanzienlijke voordelen bieden voor cursisten. Het stelt hen in staat om een gedetailleerd overzicht te krijgen van de competenties die ze hebben behaald, zelfs als ze de bovenliggende kwalificatie niet hebben behaald. Dit kan de studenten helpen bij het zichtbaar maken van hun prestaties en vaardigheden en helpt hen bij het dichtbij opvolgen van hun leertraject. Bovendien bevordert Bottom-up registratie het competentiedenken bij de onderwijsinstelling en de cursist. Deze registratiemethode brengt echter ook beduidend meer technische en administratieve complexiteit met zich mee en is er een groter risico op fouten bij de registratie.

Top-down registratie daarentegen heeft het voordeel van de eenvoud omdat het gelijkaardig is aan de huidige registratiemethode voor kwalificaties. CVO's blijven op die manier net als voorheen deelcertificaten registreren bij behaalde opleidingsonderdelen die automatisch worden aangevuld

met de achterliggende competenties. Dit kan uitgebreid worden naar het eveneens registreren van de competenties die werden verworven binnen een niet-behaald bovenliggend(e) geheel of module.

Bij elk scenario kunnen competenties best worden geregistreerd nadat een opleidingsonderdeel is afgerond of na eventuele deliberatie van de resultaten. Tussentijdse registratie (bv. doorheen de module) betekent wijzigingen aan de registratie omdat verworven en niet-verworven competenties nog kunnen herzien worden tot aan het deliberatiemoment.

Een hybride registratiesysteem dat zowel elementen van Top-down als Bottom-up bevat en waarbij de onderwijsinstelling de mogelijkheid heeft een keuze te maken tussen beide methoden behoort tot de opties, maar dient verder te worden onderzocht.

## BELEIDSAANPASSINGEN

Er is behoefte aan een uniforme omgeving voor de registratie van competenties om complexiteit te verminderen. Dit is essentieel, niet alleen voor de registratie van de competenties (inputzijde) maar ook voor het gebruik van de competenties (gebruikerszijde). Daarnaast is het uiteraard noodzakelijk dat voor het uitreiken van studiebewijzen op basis van competenties de regelgeving in die zin wordt aangepast zodat competenties ook daadwerkelijk de vorm van een formele studiebekrachtiging krijgen. Hoe en in welke mate de regelgeving moet worden aangepast dient verder te worden onderzocht naar wenselijkheid en haalbaarheid.

Het is inherent dat de implementatie van een nieuwe en uitgebreidere registratiemethode (op basis van competenties) administratieve belasting en bijkomende kosten met zich meebrengt. Om dit tot een minimum te beperken is het van belang dat de overheid voorziet in ondersteuning.

## IV. Aanbevelingen

Het doel van deze studie is in de eerste plaats de gedragenheid van het idee om competenties te registreren te meten bij alle betrokken partijen en na te gaan met welke aspecten en randvoorwaarden rekening dient gehouden te worden bij de eventuele implementatie van een centrale registratie van competenties. Uit de analyse blijkt duidelijk dat betrokken partijen het eens zijn over het nut en het doel van het registreren van competenties. Het registreren van competenties en bijgevolg het erkennen van competenties biedt, zoals in de analyse uiteengezet, heel wat voordelen op vlak van sociale inclusie, persoonlijke ontwikkeling en levenslang leren, transparantie in leertrajecten, transfereerbaarheid binnen het onderwijsveld en de arbeidsmarkt, het erkennen van eerdere leerervaringen en vergroot bovendien de aansluiting van opleidingen bij de arbeidsmarkt. Het nut en het doel van het registreren van competenties uit deze analyse sluit ook mooi aan bij de bevindingen en aanbevelingen van de Europese Commissie i.v.m. het registreren van microcredentials in nationale kwalificatiesystemen.

Het registreren van competenties is alleen dan zinvol wanneer de registratie ook daadwerkelijk bruikbaar is voor cursisten bij het uitstippelen van het verdere leertraject, het inzetten op de arbeidsmarkt en het opstellen van opleidingstrajecten. Registreren om te registreren heeft m.a.w. weinig meerwaarde. De aanbevelingen die hier worden geformuleerd hebben dan ook met name betrekking op het nuttig kunnen aanwenden van de registratie van competenties en het verdere onderzoek dat hierbij aangewezen is.

## DEFINITIE EN FORMULERING VAN COMPETENTIES

De decretale definitie wordt binnen het onderwijskader als referentiekader gebruikt bij het formuleren van competenties. Het VKS-decreet definieert het begrip competentie zeer ruim, wat de afbakening en de formulering van een bepaalde competentie kan bemoeilijken. Het is daarom raadzaam voor het verdere proces een duidelijke keuze te maken voor een definitie van een competentie en deze verder te concretiseren. De eenvormige en duidelijke formulering van competenties is belangrijk opdat de cursist weet welke competentie hij/zij precies verworven heeft en werkgevers inzicht krijgen in de precieze vaardigheden waarover een potentiële kandidaat beschikt. Ook bij het opstellen van opleidingstrajecten is het voor het onderwijsveld belangrijk in detail zicht te hebben op welke competenties in welke opleidingen voorkomen.

## BIJKOMEND ONDERZOEK EN EXPLORATIE

Nu de gedragenheid van het idee om competenties te registreren duidelijk is, is het aangewezen om een aantal aspecten verder te onderzoeken en te exploreren zodat enerzijds de eventuele implementatie van een dergelijk registratieproces vlot en gestructureerd kan verlopen en, anderzijds, te verzekeren dat de geregistreerde competenties ook daadwerkelijk gebruikt kunnen worden en de registratie haar nut bewijst.

- **Regelgeving:** De erkenning van competenties als studiebewijs is slechts in beperkte mate voorzien in de huidige regelgeving. Het is aangewezen om verder te onderzoeken of een aanpassing in die zin in de regelgeving haalbaar en wenselijk is. Het is daarbij belangrijk rekening te houden met de vrijheid die onderwijsinstellingen hebben op vlak van evaluatie- en vrijstellingenbeleid, en dat deze vrijheid niet wordt ingeperkt door de aanpassing in de regelgeving.
- **Implementatietraject:** Uit de analyse blijkt dat voor de implementatie van het registratieproces een gefaseerde benadering is vereist. Tijdens de focusgroepen werden een aantal 'high level' implementatie-scenario's voorgelegd waarbij een duidelijke voorkeur voor een gefaseerde benadering o.b.v. referentiekader naar voor kwam. Gelet op doelstellingen van deze studie was het niet nodig alle facetten en gelaagdheden bij dit scenario in detail te exploreren. Het is dan ook aan te bevelen dit scenario in detail te onderzoeken en de voor- en nadelen ervan in vergelijking met eventuele andere scenario's te overwegen.
- **Registratiesystemen:** Er is nood aan een uniform registratiesysteem. Onderwijsinstellingen hebben de vrijheid om software te selecteren of te ontwikkelen waarin de inschrijving, evaluatie en registratie kan gebeuren. Wanneer de evaluatie en de registratie van kwalificaties wordt uitgebreid naar competenties zullen wellicht aanpassingen nodig zijn in de interne software van de onderwijsinstellingen. Deze aanpassingen moeten naadloos aansluiten bij het registratiesysteem dat de overheid daarvoor voorziet. Hierbij moet o.m. rekening gehouden worden met:
  - De data-technische structuur van de overheidsdatabanken (LED, Trajectendatabank, DAVINCI) die moet uitwijzen waar de competenties idealiter worden geregistreerd.

- Dat er een concordantie dient te worden vastgelegd tussen de competenties uit de beroepskwalificaties enerzijds en de opleidingscompetenties uit de opleidingsprofielen anderzijds.

Hoe, waar en welke aanpassingen hiervoor nodig zijn moet verder onderzoek uitwijzen.

- **Registratiemethode:** Bij de bespreking van de registratiemethoden (Top-down vs. Bottom-up) kwam naar voor dat beide methoden voordelen hebben, maar dat de keuze ervan afhankelijk is van o.m. het evaluatiebeleid en de huidige werken van de onderwijsinstelling. Het is i.i.g. belangrijk dat niet enkel die competenties worden geregistreerd die werden verworven omdat de bovenliggende kwalificatie werd behaald, maar dat ook de competenties die verworven werden bij een niet behaald bovenliggend opleidingsonderdeel worden geregistreerd. Het valt dan ook aan te bevelen andere mogelijke registratiemethoden of hybride methoden, waarbij de onderwijsinstelling de keuze heeft Top-down, dan wel Bottom-up te registreren, te exploreren.
- **Privacy:** Bij het registreren van competenties worden bijkomende gegevens van personen bewaard. Dit kan tot privacy-issues leiden. Bijkomend onderzoek naar de toestemming, doelbinding, beveiliging en bewaartermijn van de gegevens is nodig zodat de normen uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) worden nageleefd.
- **Capaciteit, middelen en ondersteuning:** Bij de analyse werd enige bezorgdheid geuit of onderwijsinstellingen over voldoende resources en financiële middelen beschikken om de registratie van competenties te kunnen realiseren. Onderzoek naar de nodige capaciteit en middelen om een bestendige, efficiënte en kwalitatieve registratie van competenties te kunnen waarmaken en hoe de overheid de onderwijsinstellingen daarbij kan ontlasten en ondersteunen is aangewezen.